

Підтримку надає:



Федеральне міністерство
продовольства і
сільського господарства

на підставі рішення
Німецького Бундестагу



Німецько-український
агрополітичний діалог

при Національній асоціації сільськогосподарських дорадчих служб України



Звіт з аграрної політики

APD/APR/02/2019

**Звіт про стан справ
державного підприємства
«Фастівське лісове господарство»
Державного агентства лісових ресурсів
України**

Андре Грютцманн
ТОВ «WaldCare»

Київ, травень 2019

Про проект «Німецько-український агрополітичний діалог» (АПД)

Проект «Німецько-український агрополітичний діалог (АПД)» реалізується за підтримки Федеральним Міністерством продовольства та сільського господарства (BMEL) з 2006р. і наразі до 2021р. та за його замовленням через виконавця ТОВ ГФА Консалтинг Груп, а також робоче співтовариство, яке складається з ТОВ ІАК Аграр консалтинг (ІАК), Лейбніц-Інституту аграрного розвитку в країнах з перехідною економікою (ІАМО) та ТОВ АФЦ Консультантс Інтернешнл. Реципієнтом проекту виступає Національна асоціація сільськогосподарських дорадчих служб України «Дорада». При реалізації важливих заходів для розвитку ринку землі, використання державних земельних площ та приватизації АПД працює у кооперації з ТОВ з управління та реалізації земель (BVVG). Бенефіціаром проекту виступає Міністерство аграрної політики та продовольства України.

Проект має підтримувати Україну в питаннях розвитку сталого сільського господарства, ефективної переробної промисловості та підвищення міжнародної конкурентоспроможності відповідно до принципів ринкової та регуляторної політик та з урахуванням потенціалу розвитку, який виникає в рамках Угоди про Асоціацію між ЄС та Україною. З цією метою Проект має надавати інформацію про німецький, зокрема, східнонімецький, а також міжнародний, європейський досвід з розробки рамкових аграрно-політичних умов, а також з організації відповідних аграрно-політичних установ.



www.apd-ukraine.de

Автори

Коваль Павло, кандидат економічних наук, доцент.
Старікова Лариса, кандидат математичних наук.

Дисклеймер

Даний звіт опубліковано за відповідальності Німецько-українського агрополітичного діалогу (АПД). Будь-які точки зору та результати, висновки, пропозиції чи рекомендації, зазначені в ній, належать авторам та необов'язково відповідають поглядам АПД.

© 2019 Німецько-український агрополітичний діалог
Всі права захищені.

ЗМІСТ

1. Передмова.....	5
2. Загальна інформація: показники, завдання, стратегія.....	7
3. Захист природи та захист лісу	9
4. Заліснення.....	10
5. Відпочинок	11
6. Догляд за лісами та стале використання лісоматеріалів	11
7. Послуги	11
8. Персонал.....	11
9. Лісова педагогіка	12
10. Фінансові результати	12
11. Підведення підсумків	20
12. Джерела фінансування	24

Перелік таблиць

Таблиця 2: Результати господарчої діяльності.....	14
Таблиця 3: Зміни у кількості співробітників	14
Таблиця 4: Фінансове становище / ліквідність	19

Перелік малюнків

Малюнок 1: Спрощена організаційна структура лісового господарства України.....	5
Малюнок 2: Площа лісів (у %).....	7
Малюнок 3: Площа лісництв.....	8
Малюнок 4: Огляд категорій лісів	8
Малюнок 5: Огляд видів дерев	9
Малюнок 6: Утворення насаджень (%)	10
Малюнок 7: Середня місячна заробітна платня найманих працівників (в грн.)	15
Малюнок 8: Заготівля деревини (Фм).....	15
Малюнок 9: Заготівля деревини/ асортимент	16
Малюнок 10: Капітальні інвестиції (тис. грн.)	17

1. Передмова

«Дерева є настільки грандіозні, тому що вони мають так багато часу, щоб рости. Ми повинні переорієнтувати наше уявлення набагато вперед, щоб відкрити для них можливості для життя в наших лісах. Це допомогло б нам здобути трохи більше порозуміння природи.» (Цитата Й. Фогельзенгер, Міністр сільського розвитку, навколишнього середовища та сільського господарства федеральної землі Бранденбург).

Так само, як і в Німеччині, ліси України виконують три основні функції: економічну, захисну та соціальну функції. Особливості лісів України та пов'язаних з ним лісових господарств полягають у наступному:

- зростання лісів в різних природних зонах (Полісся, лісостеп, степ, українські Карпатські гори), істотні відмінності в умовах для вегетації лісових насаджень, методи ведення лісового господарства, використання лісу та специфічні особливості/властивості лісів;
- екологічна значимість лісів, висока частка (до 50%) з обмеженим, класичним веденням господарської діяльності у лісі;
- висока частка заповідних лісів (15,4%), тенденція якої неухильно зростає;
- історичний розвиток з передачею лісів численним постійним лісокористувачам (для ведення лісового господарства ліси є об'єктом постійного користування лісогосподарських підприємств, установ і організацій кількох десятків міністерств і відомств);
- великі ділянки лісу розташовані в області радіоактивно забруднених територій на півночі України .

Центральним виконавчим органом, що реалізує державну політику в сфері лісового господарства та мисливства в Україні, є Державне агентство лісових ресурсів (ДАЛР) України, що розташоване в Києві. ДАЛР очолюється і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра аграрної політики та продовольства. Регіональні адміністрації у 24 областях України також частково несуть відповідальність за розробку та реалізацію державної політики в сфері лісового господарства та мисливства на регіональному рівні, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України. Ведення господарської діяльності у лісі на місцевому рівні здійснюється державними лісогосподарськими підприємствами (лісогосподарствами).

Малюнок 1: Спрощена організаційна структура лісового господарства України



Державні лісогосподарські підприємства несуть відповідальність за весь комплекс завдань лісового господарства: зокрема, нове заліснення, лісовідновлення, поліпшення якості лісових запасів, лісозахист, постачання регіональної деревообробної промисловості сировинною деревиною, ведення мисливського господарства, розвиток лісової інфраструктури (будівництво доріг) і т. д. Крім того, деякі лісогосподарські підприємства мають свої власні первинні деревообробні технології.

Діяльність лісогосподарських підприємств є одним з видів комерційної діяльності, чия частка в економічній структурі України є порівняно малою: вартість виробленої продукції в загальній структурі валового внутрішнього продукту країни традиційно складає біля 0,34-0,46%. Водночас соціально-економічний розвиток України залежить від ефективності цього сектора. Деревина є основним комерційним продуктом лісогосподарських підприємств і найбільш поширеним та універсальним матеріалом, який має велике значення в економіці країни і впливає на багато інших галузей виробництва: промисловість, транспорт, будівництво і т. д.

Ліси виконують різноманітні екологічні функції і мають велике значення для збереження навколишнього середовища. Неоціненними є такі функції лісів, як виробництво кисню, зв'язування забруднюючих речовин з повітря, основного і водного балансу, забезпечення місця для відпочинку для населення, збереження різних видів живої природи тощо. Цими питаннями також займаються лісогосподарські підприємства, але вони іще не достатньо доносять цю інформацію громадськості (населенню та вище стоячим міністерствам).

В грудні 2018, в рамках угоди про Асоціацію з ЄС, для відвідування лісів та оцінки наявних лісогосподарських даних Німецько-українським агрополітичним діалогом (АПД) було залучене ТОВ «WaldCare». Основою були документи, надані у розпорядження лісогосподарськими підприємствами. Деякий досвід та враження з того візиту були частково враховані при написанні цього звіту.

Керуючий директор ТОВ «WaldCare», Андре Грютцманн, має в своєму арсеналі близько 25 років професійного досвіду в Бранденбурзькій державній лісовій адміністрації і працює з 2007 року в управлінні ТОВ «WaldCare», яке займається класичними питаннями лісогосподарських послуг та надає протягом багатьох років фахову підтримку державному управлінню в сфері лісового господарства України.

Метою проекту є надання у розпорядження місцевої державної лісової адміністрації інструментів для ведення поліпшеної, самовідповідальної, сталої практики лісового господарства, яка засновується на досвіді німецької (федеральна земля Бранденбург) Державної лісової адміністрації.

По-перше, було здійснено аналіз діяльності та матеріального становища державного підприємства «Фастівське лісове господарство», що надає інформацію про походження капіталу та ліквідність цього державного лісогосподарського підприємства. Необхідні цифри були взяті з річних балансових звітів, фінансових звітів та аналізу, підготовленого державним підприємством «Фастівське лісове господарство». Основні показники були проаналізовані в їхньому розвитку протягом періоду з 2015 до 2018 роки. Під час підготовки аналізу були враховані результати дослідження/відвідування підприємства на місці.

На основі аналізу має бути розроблено план дій, який покращить економічний стан державного лісогосподарського підприємства «Фастівське лісове господарство».

2. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ: ПОКАЗНИКИ, ЗАВДАННЯ, СТРАТЕГІЯ

Державне підприємство «Фастівське лісове господарство» (далі – ЛГ Фастів) розташоване в центральній частині України, в Київській області, в Фастівському районі, в природній зоні – Лісостепу. Воно є частиною адміністративної зони, підпорядкованої Державному агентству лісових ресурсів України і координується управлінням лісового господарства та мисливського господарства Київської області.

ЛГ Фастів діє на підставі чинного законодавства України та статуту, який були прийнято органом управління активами і закріплено в районній адміністрації м. Фастова Київської області.

Ведення лісового господарства базується на принципах безперервного сталого використання лісу, спрямованих на поліпшення лісових запасів.

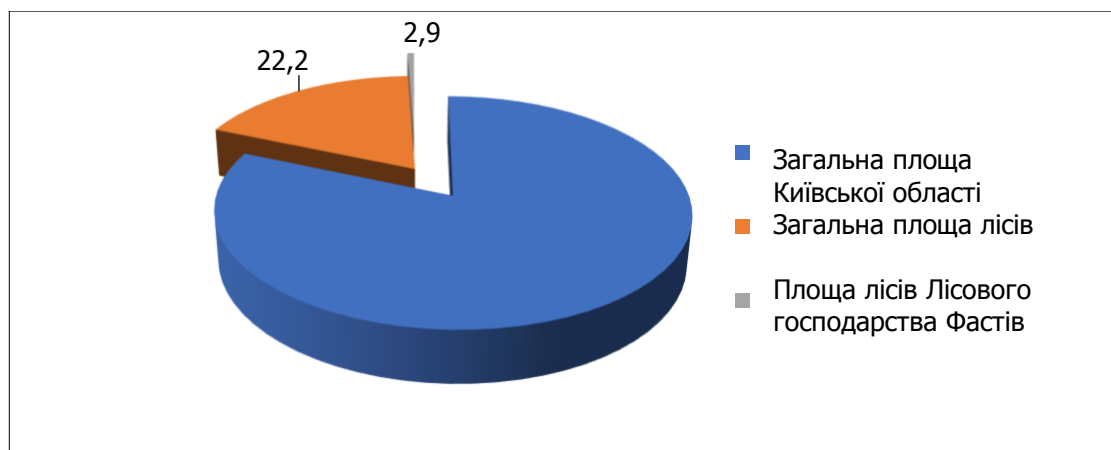
Найважливішими завданнями є наступні:

- забезпечення реалізації державної політики в сфері лісового господарства і мисливства, а також захист, раціональне використання та відтворення лісових ресурсів і мисливських тварин, підвищення ефективності ведення лісового господарства;
- здійснення державного управління, регулювання та контролю в галузі лісового господарства;
- розробка та організація впровадження регіональних програм в галузі охорони, підвищення продуктивності, раціонального використання та репродукції лісів.

Площа лісів, яка знаходиться у господарюванні ЛГ Фастів охоплює 18 598 га, що еквівалентно 2,9% від загальної площі лісів Київської області (624 100 га) та 96,1% загальної площі лісів в Фастівському районі (19 200 га).

Територія ЛГ Фастів розташована в районі з розвинутою транспортною мережею, з регіональними і місцевими дорогами/автомагістралями і залізничними лініями Київ-Фастів-Козятин, Фастів-Біла Церква, Фастів-Житомир.

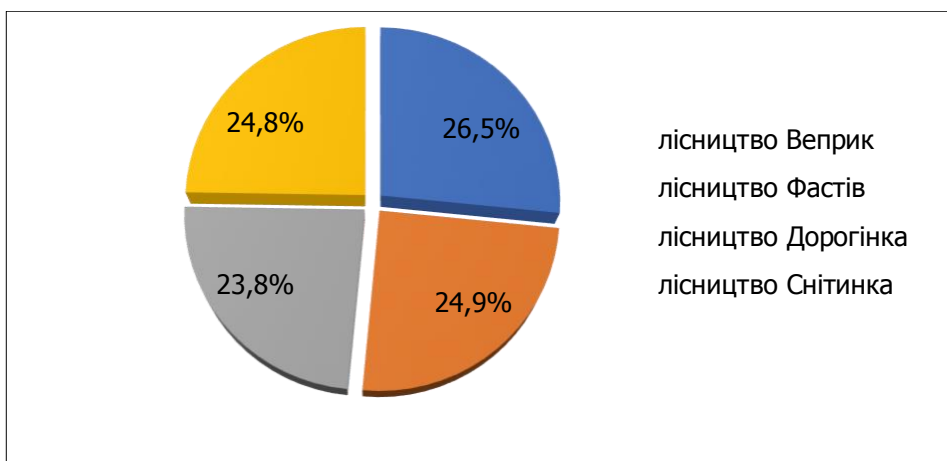
Малюнок 2: Площа лісів (у %)



Відповідно до домінуючих видів рослин, територія лісового господарства належить до північної частини лісостепу в області росту граба на правому березі річки Дніпра. Тривалість вегетаційного періоду становить 184 днів. Кількість опадів складає 521 мм на рік, з коливаннями від 480 до 620 мм в певні роки. Клімат в місті розташування лісогосподарського підприємства помірно-континентальний, з регулярними пізніми заморозками, що часто шкодить рослинам, у тому числі молодим дубами, та розсаді інших видів дерев у розплідниках. Особливістю місцевих пейзажів є пагорби, сформовані в результаті льодовикових відкладень. У горбистій мореній рівнині розміщені великі родовища піску вздовж річок Унава та Ірпінь.

ЛГ Фастів складається з 4 майже ідентичних за розміром лісових зон (лісництв) - виробничих і територій одиниць: лісництво Веприк (4 946,8 га або 26,5%), лісництво Фастів (4 629,3 га або 24,9%), лісництво Дорогінка (4 419,4 га або 23,8%), лісництво Снітинка (4 602,5 га 24,8%).

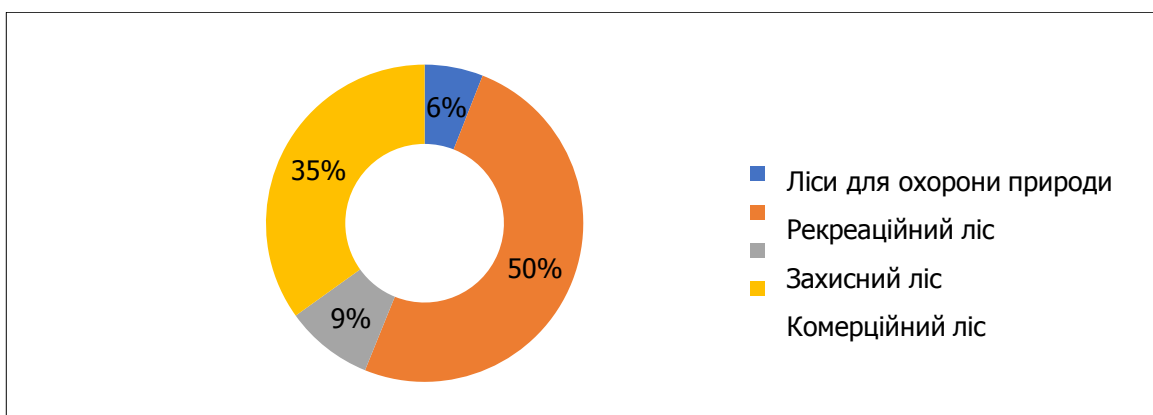
Малюнок 3: Площа лісництв



Ліси лісового господарство Фастів належать до наступних категорій:

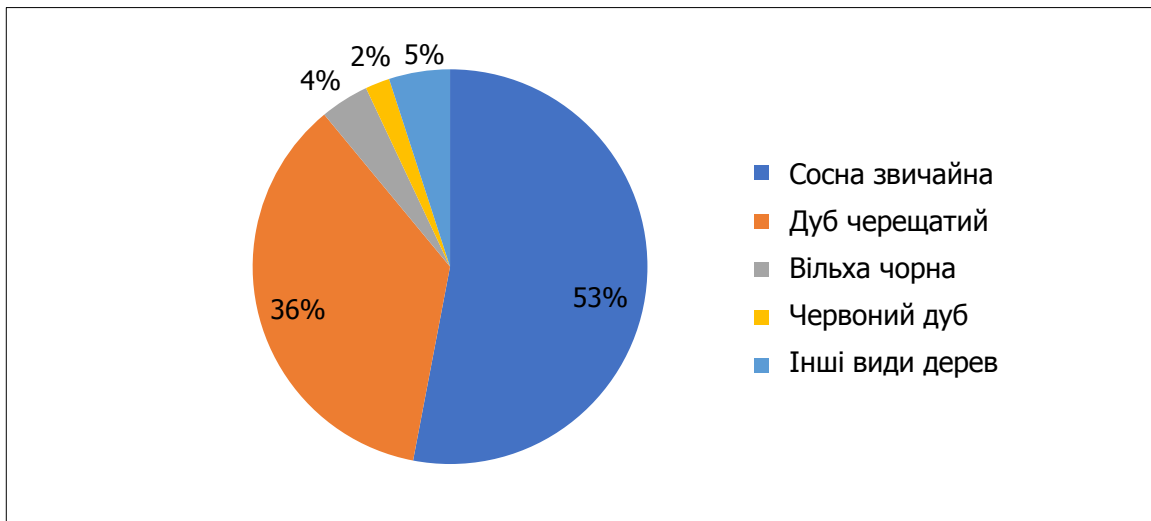
- Ліси з призначенням для охорони навколишнього середовища, науки та культури – 1 079 га;
- Рекреаційні ліси – 9 078 га;
- Захисні ліси – 1 624 га;
- Ліси чисто комерційного призначення – 6 315 га.

Малюнок 4: Огляд категорій лісів



У ЛГ Фастів домінує сосна звичайна (53% від лісового фонду) та дуб черещатий (36%). Є й інші м'яко- та твердолистяні породи дерев, чия частка є пропорційно невеликою.

Малюнок 5: Огляд видів дерев



Діяльність ЛГ Фастів повинна вестися відповідно до міжнародних стандартів і критеріїв управління лісами та лісокористування на основі підходів сталого розвитку. У 2016 році ЛГ Фастів успішно пройшло економічний аудит і отримало міжнародний сертифікат за системою FSC® C-130252 на найближчі 5 років до 2021 року.

Стратегічною задачею ЛГ Фастів та способом/підходом до його господарської діяльності є забезпечення сталого розвитку лісового господарства та ефективності використання лісових ресурсів.

Найважливішими напрямками розвитку є наступні:

- забезпечення ефективності процесів лісовідновлення;
- захист лісів;
- забезпечення рентабельності діяльності підприємства;
- раціоналізація процесів видобутку деревини в процесі проведення вирубки, пов'язаної з управлінням лісовим господарством;
- розвиток виробництва;
- збереження робочого потенціалу лісового господарства, забезпечення належної оплати праці та гарантування безпечних умов праці.

3. ЗАХИСТ ПРИРОДИ ТА ЗАХИСТ ЛІСУ

В управлінні лісовим господарством, ЛГ Фастів звертає увагу на всі функції лісу, зокрема, захист природи та захист лісів. Діяльність, пов'язана із веденням лісового господарства у ЛГ Фастів ведеться відповідно до нормативно-правових актів України. Найважливішими з них є Лісовий кодекс України, закони України «Про природу і охорону довкілля» та «Про рослинний світ».

ЛГ Фастів постійно впроваджує численні заходи для захисту лісу від пожеж, незаконних вирубок, впливу кліматичних змін, шкідників та хвороб.

Оскільки лісові площі переважно вкриті хвойними деревами, а також молодими деревами (40%) і дерев середнього віку (30%), а також розташовується доволі близько до населених пунктів та доріг регіонального значення, ліс належить до високого класу вогневих небезпек. Територія ЛГ Фастів постійно контролюється 16 співробітниками (83 особи можуть бути задіяні на сайті в разі надзвичайної ситуації) центру протидії лісовим пожежам, на пожежних вишках для спостереження та спостережних пунктах встановлені відповідні камери. Для швидкої передачі даних використовуються радіостанції. Закладаються захисні та мінералізовані полоси, вивішуються інформаційні плакати, а також ведеться інформаційно-виховна робота серед населення.

Зміна клімату негативно впливає на насадження сосни, які домінують у ЛГ Фастів. Вони страждають від шкідливих комах і хвороб, які швидко поширюються. В результаті, ліс ослаблений і цілі масиви відмирають, в той же час загальний приріст лісу у ЛГ Фастів зменшується.

ЛГ Фастів регулярно контролює площу лісів та санітарно-біологічні заходи боротьби: санітарні та доглядові вирубки, видалення лісосічних залишків, висячі феромонові пастки, захист та розселення мурах, виробництво та вивішування штучних гнізд. Хімічні засоби мало використовуються через брак фінансування.

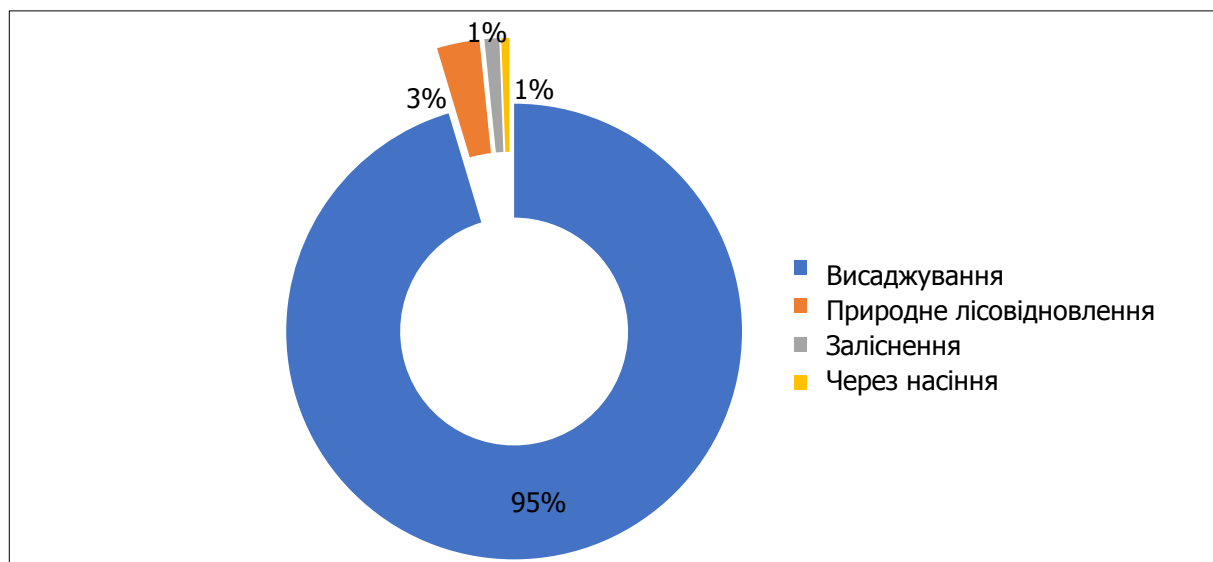
4. ЗАЛІСНЕННЯ

Найбільш важливим завданням ЛГ Фастів є лісовідновлення. За 10 останніх років було оновлено 2 412 гектарів лісового фонду. Близько 500 000 одиниць розсади щорічно виводиться/отримується в державних розплідниках. Середньорічна площа заліснення складає близько 300 га.

Протягом фінансового року, роботи по залісненню/лісорозведенню було проведено на площі близько 300 га, в тому числі посадка. **Знову ж таки, в основному були висаджені монокультури.**

У порівнянні - в 2017 році Лісогосподарське підприємство федеральної землі Бранденбург заклало молодих насаджень на загальній площі 1 825 гектарів. Частка природного відновлення в загальному відновленні лісової площі складає 55 відсотків в 2017 році, що зросло на 6 відсотків в порівнянні з показником попереднього року.

Малюнок 6: Утворення насаджень (%)



5. Відпочинок

На території, що відноситься до ЛГ Фастів розташовано 6 місць для відпочинку, які доступні для відвідувачів. ЛГ Фастів піклується і утримує інфраструктуру для забезпечення відпочинку за свій рахунок. До таких місць належать численні місця для сидячого відпочинку, місця для відпочинку при дорозі, дитячі ігрові майданчики та місця для паркування у лісі. Три місця з них особливо багаті на різні декоративні види рослин, а також мають цілу підбірку екзотичних птахів, у тому числі страусів.

6. Догляд за лісами та стале використання лісоматеріалів

6 315.0 га, або 35% від загальної площі лісів, управляється ЛГ Фастів, з чисто комерційними цілями. Здійснюються суцільні вирубки (переважно) та вирубки з метою догляду.

ЛГ Фастів збирає врожай деревини з метою речовинного та енергетичного використання в якості пиломатеріалів, промислової деревини та дров (енергетична щепа поки що не відіграє важливу роль). Середнє постачання/запаси деревини на гектар становлять 307 м3 (тенденція до падіння), середнє зростання/приріст – 4,5 м3 на га.

Для того, щоб лісогосподарське використання лісу мало невеликий вплив на навколишнє середовище, виробництво деревини відбувається з урахуванням сучасних вимог до захисту природи і бережливого використання ресурсів з впровадженням дружніх для природи технологій

Крім того, ЛГ Фастів зараз працює над стратегією поступового переходу від суцільних вирубок до селективного методу збору деревини. Вирубки не проводяться на лісових ділянках, які виконують захисні функції.

7. Послуги

ЛГ Фастів пропонує наступні додаткові послуги, зокрема:

- консультації щодо лісовідновлення на лісових землях;
- організація відпочинку;
- ландшафтний дизайн міст, селищ і парків;
- токарні та зварювальні роботи;
- ремонт техніки для лісового господарства.

8. ПЕРСОНАЛ

ЛГ Фастів представляє собою середнє за розміром підприємство. Наприкінці 2018 року, персонал підприємства нараховував 200 співробітників. 93 особи, які працюють на підприємстві в якості управлінців та спеціалістів, мають університетську освіту або закінчили технічний коледж. В якості робітників задіяно 107 осіб, 30 з них працюють на вирубках, 14 трактористів, 5 водіїв спеціальних транспортних засобів для перевезення деревини.

9. ЛІСОВА ПЕДАГОГІКА

ЛГ Фастів провадить освітню та виховну діяльність у сфері лісового господарства (Лісова педагогіка). Існує 4 навчальних лісництва, закріплених за 4 школами та відповідальними лісництвами. Кожне навчальне лісництво має групу з 25 студентів/учнів та орієнтується на навчання для забезпечення сталого розвитку лісів.

Для студентів/учнів організовуються численні події (дні лісового досвіду/лісових подій, проектні дні, лісові театральні постановки, змагання). Разом з педагогами та лісівниками студенти/учні працюють над науковими роботами по тематиці лісів.

10. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

1) Рамкові умови та завдання

ЛГ Фастів фінансується з власного нетто-бюджету. Всі витрати фінансуються за рахунок власної господарської діяльності. ЛГ Фастів не отримує жодної фінансової підтримки з боку держави або обласного бюджету. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 року № 1156, 75% чистого прибутку підприємства сплачується в Державний бюджет. На підприємстві, таким чином, залишається лише близько 25% чистого прибутку, а це означає, що ніякі необхідні інвестиції в технології або дещо подібне не є можливими.

Основними джерелами доходів від незалежної комерційної діяльності ЛГ Фастів є комерційні лісгосподарські продукти та послуги. Найважливішим продуктом є ліс-кругляк, що надає до 98% загального доходу.

Деревина попередньо заготовлюється самостійно та через приватних постачальників послуг у 4 лісництвах. Продаж необробленої деревини відбувається через аукціони. Велика частка заготовленої деревини продається на внутрішньому ринку. Експорт деревини було заборонено в Україні з 2017 року, що створює основну проблему для економічного становища всіх лісгосподарських підприємств в Україні.

Ні на виконання делегованих державою завдань, ні на інвестиції, ЛГ Фастів не забезпечується фінансовими ресурсами з боку ДАЛР. Для виконання майбутніх державних завдань, що в майбутньому делегуватимуться частіше (у 2019-2020 рр.), ЛГ Фастів не будуть надаватися фінансові засоби з державного бюджету.

ЛГ Фастів веде господарську діяльність на 18 598 гектарах лісових земель, які знаходяться в його постійному використанні, відповідно до підходів сталого бережливого поводження з природою та ефективного користування, поважаючи спеціальні зобов'язання перед громадськістю, відповідно до Лісового кодексу України. 65% від загальної площі лісу використовується для відпочинку, а також захисту, і лише 35% для чисто комерційного ведення лісового господарства.

Основні показники виробничої діяльності в 2017 році:

- біля 300 га було заново заліснено;
- 116.940 м3 деревини було загалом заготовлено, на 4,8% більше, ніж в 2016 році (111.561 м3);

- нетто виручка від продажу продукції (товари, послуги) склала 1.405 тис. грн., на 69% менше, ніж в 2016 році;
- продуктивність праці (продаж на 1 залученого співробітника) склала 392,1 тис. грн./особу;
- зростання середньої місячної заробітної платні співробітників склало біля 13% (12.321 грн.);
- 35.520 тис. грн. Податків та зборів було сплачено до бюджету, зокрема до ДАЛР та області (на 14% більше, ніж в 2016 році).

2) Організація

ЛГ Фастів є незалежним підприємством середніх розмірів, чий інтереси представляє та якою управляє директор. На ньому працює 93 співробітники в адміністрації та управлінні, та 107 інших співробітників. Всі співробітники працюють на основі необмеженого у часі трудового договору.

Організаційна структура включає 5 відділів, відповідальних за управління та лісове господарство, 1 відділ, відповідальний за ремонт доріг і транспорт, та 4 лісництва. Лісництва діляться на лісові сектори/відділи. Всі роботи в лісовому господарстві, а також заходи з охорони лісу в зазначених вище областях організовані і контролюються відповідними керівниками лісництв.

Для можливої поставки лісу-кругляку в лісництвах існують відповідні майданчики для навантаження/естакади та місце для зберігання деревини, яке має пряме сполучення із залізничною мережею, з 2-ма вантажними майданчиками.

3) Справи та стратегія

Ведення господарської діяльності у лісі здійснюється відповідно до принципів стандарту FSC: природні, кліматично-пластичні та продуктивні ліси зберігаються, розвиваються та в них ведеться відповідна господарська діяльність на засадах економічності, екологічності та соціальної сталості. При цьому слід дотримуватися наступних принципів: стабільність і еластичність лісів повинні бути забезпечені за рахунок збереженням і вдосконаленням лісових структур та забезпечення біорізноманіття, як передумови для сталого гарантованого виконання лісом своїх основних функцій.

4) Результати господарчої діяльності

4.1. Принципові факти щодо результатів господарчої діяльності

ЛГ Фастів збільшило свій обсяг продажів, на 5 330 тис. грн. (93 311 тис. грн.), в порівнянні з 2016 роком. Основним джерелом надходжень для ЛГ Фастів залишається ліс-кругляк з лісозаготівлі, що складає 98% від загальної виручки:

Таблиця 1: Результати господарчої діяльності

Показники	Одиниця	2016	2017
Продаж лісу-кругляку	тис. грн.	86.696	91.697
Рослинний матеріал	тис. грн.	131	59
Різдвяні ялинки	тис. грн.	66	114
Продаж в павільйоні «Лісовичок» (продукти харчування, декоративні рослини, дрова)	тис. грн.	1.088	1.441
Загалом		87.981	93.311

Частка експорту деревини в загальному обігу знизилася в 2017 році та склала 1,3% в порівнянні з 19% в 2016 році, що обумовлено зниженням продажу круглих лісоматеріалів на зарубіжних ринках у зв'язку із заборонаю експорту на деревину.

Чистий дохід у 1 405 тис. грн. (4529 тис. грн. у попередньому році) був сформований за рахунок звичайної комерційної діяльності в фінансовому році.

З іншого боку, отриманому доходу було протиставлено витратами на матеріали, енергію, адміністративну діяльність, а також пов'язані з цим послуги у 40068 тис. грн., амортизація у 2392 тис. грн. та інші операційні витрати у 10938 тис. грн. Частка витрат на персонал становила близько 40% від загального об'єму витрат (34136 тис. грн., на 13% більше, ніж 2016 року).

Фактичні витрати в розмірі 87534 тис. грн. трохи перевищили витрати в 2016 році (79055 тис. грн.).

Рентабельність проданої продукції (послуг), скоротилася до +7,0% в 2017 році в порівнянні з + 8,5% в 2016 році. Це в основному було викликано збільшенням цін на паливо та запасні частини, а також збільшенням заробітної плати співробітників і, відповідно, збільшенням собівартості продукції, що продається.

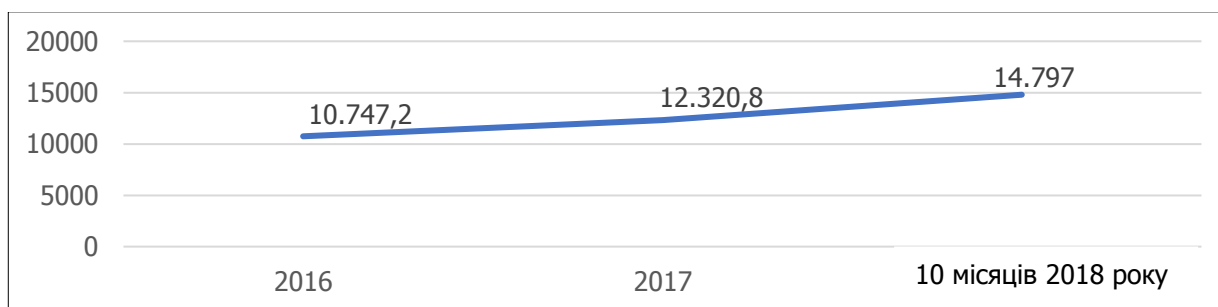
4.2. Штат персоналу та кадрові зміни

У 2018 році на ЛГ Фастів працювало в середньому 200 співробітників, що на 16% менше, ніж в 2017 році. З 200 робочих місць, 93 припадали на посади в сфері управління і кваліфікованих робітників, і 107 на звичайних робітників. Кожен робітник лісу ЛГ Фастів відповідає за 174 га лісової площі (174 га на одну лісову робочу одиницю).

Таблиця 2: Зміни у середній кількості співробітників

Роки	2018	2017	2016
Загальна кількість співробітників	200	238	227

Малюнок 7: Середня місячна заробітна платня найманих працівників (в грн.)



Для порівняння – лісогосподарське підприємство федеральної землі Бранденбург (далі - ЛПБ) налічувало в 2017 році 1 798 співробітників, у тому числі 488 державних службовців, 1 220 найманих працівників – у тому числі 759 робітників лісового господарства. Робітник лісового господарства в ЛПБ відповідає за 1 440 га лісової площі.

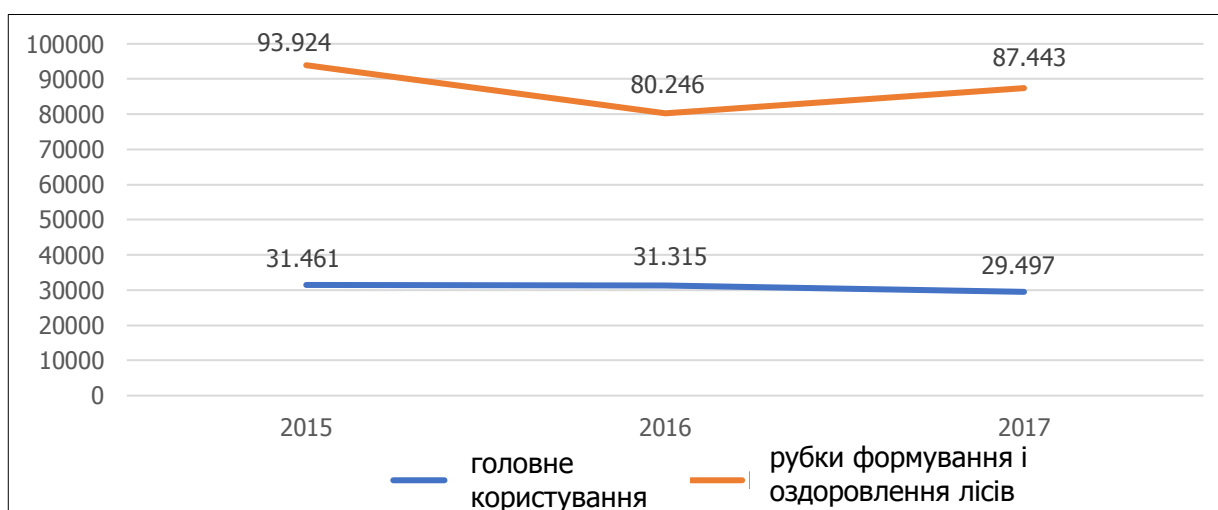
В останні роки, ЛГ Фастів не вистачало кваліфікованих спеціалістів, які виїжджають за кордон або в Київ, де заробітна платня вища.

Приватні сервісні компанії, які мають ліцензії на лісозаготівлю, трелювання лісу та перевезення лісоматеріалів, залучаються на деякі з лісогосподарських робіт (тенденція зростає).

4.3. Розвиток справ/комерційної діяльності

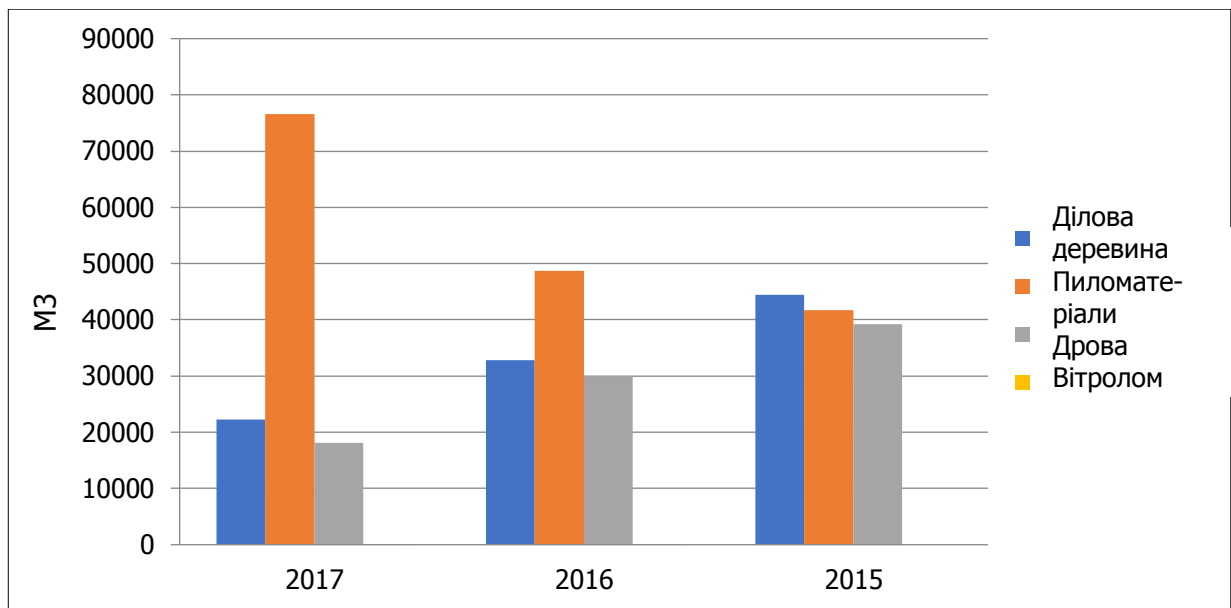
У ЛГ Фастів протягом фінансового року було заготовлено 103940 м³ деревини. Це на 4,8% більше, ніж у 2016 році (111561 м³). Однак, рентабельність заготівлі деревини в 2017 році знизилася в порівнянні з 2016 роком та склала + 5,5% в порівнянні з + 13,8%. Це біло викликано збільшенням собівартості, подорожчанням послуг і матеріалів, а також зростанням заробітної платні.

Малюнок 8: Заготівля деревини (тис. м³)



Основним асортиментом товарів в продажу були пиломатеріали (76580 м³ або 65%), ділова деревина (22221 м³ або 19%) та дрова (18128 м³ або 16%). Середній обсяг виручки від продажу на весь асортимент склав 798 грн. (близько 25 євро)/м³.

Малюнок 9: Заготівля деревини/ асортимент



Рентабельність та прибутковість заготівлі деревини залежить від того, які продукти виробляє підприємство і який асортимент пропонується для продажу. В останні роки частка ділової деревини у заготівлі деревини впала через зростаючу частку заготівлі з лісових насаджень, пошкоджених шкідниками, хворобами чи стихійними явищами. У розпорядженні знаходиться менша частка високоцінної деревини твердолистяних порід (включаючи дуб). Мають місце також численні пошкодження дикими тваринами (викликані дикими тваринами, які знаходяться під захистом, близько 15% в рік), які фінансово не компенсуються.

Поряд із різною продукцією з ліса-кругляка, ЛГ Фастів також пропонує рослинний матеріал від важливих видів дерев та декоративних рослин для озеленення, а також різдвяні ялинки на продаж. В загальному обсязі продажу товарів та послуг частка загальної виручки від деревини складає 98%, виручка від продажу рослинного матеріалу, декоративних рослин та різдвяних ялинок при цьому складає лише 0,2%.

Загальна довжина комерційних доріг в лісі у ЛГ Фастів складає 211,2 км. Більшість із них знаходиться у (дуже) поганому технічному стані. Власних засобів на ґрунтовне відновлення лісових доріг не вистачає.

Для порівняння – в лісогосподарському підприємстві федеральної землі Бранденбург в 2017 році було заготовлено близько 1 033 000 м³ деревини (лісова площа складає близько 270 000 га). Це відповідало 102 процентам запланованого об'єму деревини. Приріст складав 2,0 млн. м³, використання – 1,0 млн. м³, у тому числі частка піломатеріалів склала 44%, ділової деревини/енергетичної деревини – 50%, іншої деревини – 6%. Близько 4 м³ заготовлюються щороку на гектар.

4.4. Рекреаційний ліс

Відповідно до Закону України про ліси, ліс служить особливим суспільним благом. З першочерговим врахуванням захисної та рекреаційної функції, рекреаційні ліси у густо заселених районах, недалеко від міст, а також великих населених пунктів та в

зонах відпочинку навколо курортів необхідно захищати, піклуватися про них та підтримувати.

4.5. Делеговані державою та інші відомчі завдання

ЛГ Фастів представляю собою нижнє лісове відомство в Київській області. Щодо делегованих державою завдань, воно несе відповідальність, зокрема, за нагляд в сфері лісового господарства, охорону лісу (від лісових пожеж та нагляд за можливими шкідливими комахами тощо), а також за утилізацію сміття в лісі.

ЛГ Фастів підтримує та здійснює захисні заходи, що охоплюють загальну площу у 18 096 га, з яких 11 781 га є природоохоронними та рекреаційними лісами.

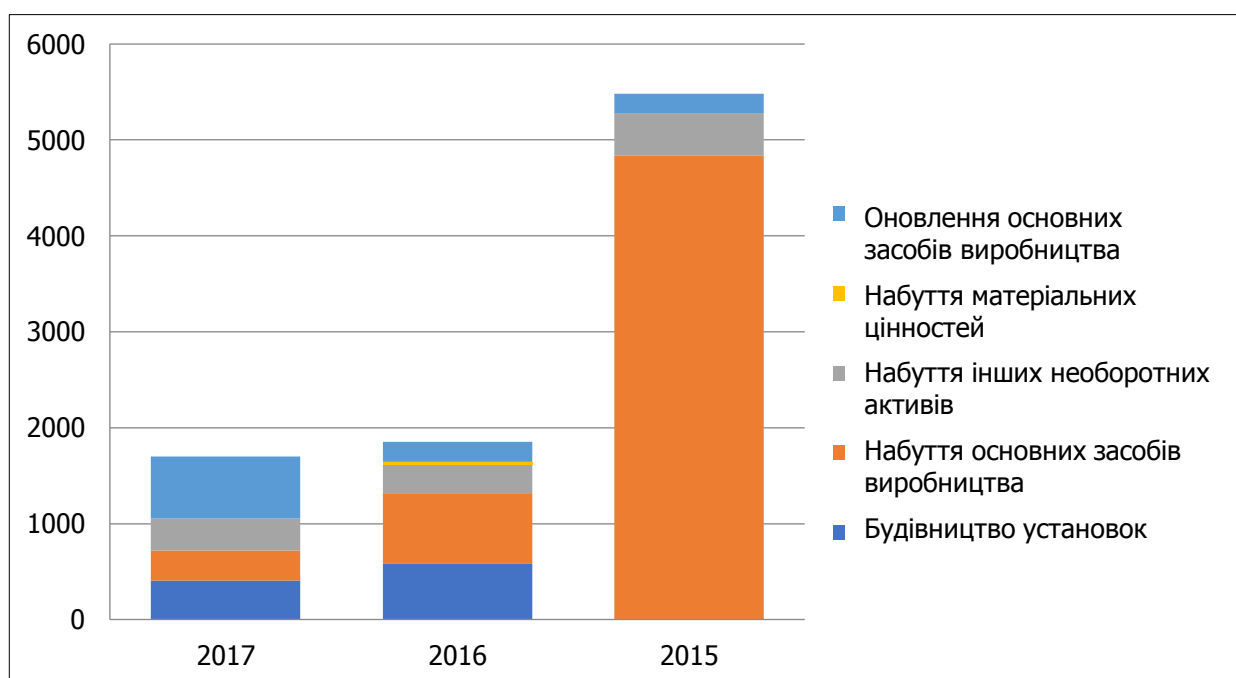
На ці цілі було загалом витрачено 38 034 тис. грн. (на 4 902,9 тис. грн. більше, ніж у 2016 році). Витрати на проведення вищевказаних заходів на 100% фінансувалися з власного бюджету.

4.6. Інвестиції

У 2017 фінансовому році, ЛГ Фастів інвестувало в першу чергу в матеріальні активи. Для цього воно використало власні фінансові ресурси в розмірі 1699 тис. грн., що на 150 тис. грн. менше, ніж в 2016 році та на 3780 тис. грн. менше, ніж в 2015 році. Загалом підприємство стикається з амортизаційними витратами в розмірі 2392 (2320 в попередньому році) тис. грн., доступно до установок, що коштує 318 (738 в попередньому році) тис. грн.

Протягом останніх 10 років ЛГ Фастів не було надано з державного бюджету жодних дотацій. Власні фінансові ресурси підприємства недостатні для того, щоб оновити техніку та обладнання, які є дуже необхідними.

Малюнок 10: Капітальні інвестиції (тис. грн.)



Крім того, ЛГ Фастів має додаткові виробничі потужності та сировину, а також має можливість обробляти певний об'єм деревини (виробництво паркету) самостійно.

Для того, щоб закласти подальші необхідні лінії обробки, ЛГ Фастів буде потрібно фінансування, яке в даний час для нього недоступне.

4.7. Нерухоме майно/земельні володіння

ЛГ Фастів має в своєму розпорядженні 18 096 гектарів лісу, які йому були передані у постійне користування. За цю загальну площу, ЛГ Фастів повинно сплачувати податок на землю, що є для підприємства іще одним фінансовим тягарем.

ЛГ Фастів має в своєму розпорядженні різні будівлі, які необхідні для виконання господарчих цілей.

ЛГ Фастів не генерує фінансових надходжень від оренди землі або оренди іншого нерухомого майна.

Для порівняння - лісгосподарське підприємство федеральної землі Бранденбург надає свої земельні ділянки для експлуатації вітрових електростанцій, в результаті чого доходи від оренди в 2017 році склали 1538 тис. євро.

4.8. Сплата податків, відрахувань та внесків до домогосподарств

Актуальна система оподаткування суттєво впливає на економічні результати ЛГ Фастів. Вирахування податків, відрахувань та зборів щорічно збільшується. У 2017 році, до державних та місцевих бюджетів було сплачено 35520 тис. грн. податків. Це на 14% більше, ніж у 2016 році та на 47% більше, ніж у 2015 році.

Збільшення платежів у вигляді податків і відрахувань до державного бюджету є результатом підвищення ПДВ на 3,989 тис. грн. (збільшення обсягів продажів на внутрішньому ринку); податку на прибуток на 1 750 тис. грн. (з 2017 року 25% сплачується до державного бюджету) і військового збору на 104 тис. грн.

В даний час ЛГ Фастів повинне заплатити 37,8% податку на свою виручку від обсягів продажу до бюджетів на всіх рівнях (для порівняння – 2,1% в 2015 році). Крім того, планується введення додаткового податку (земельний податок на всі лісові площі (комерційні ліси, природоохоронні, рекреаційні та мисливські ліси)), що означитиме подвійне оподаткування (в даний час оплачується тільки користування). Рівень цього оподаткування залежить від рішень місцевих рад. Застосування максимальної ставки податку на землю може, в перспективі, призвести до економічної непрацездатності ЛГ Фастів.

4.9. Фінансове становище / ліквідність

ЛГ Фастів розпоряджалася ліквідними засобами в розмірі 10797 тис. грн., з яких 3497 тис. грн. виходили із резервів (станом на дату подання звіту 31.12.2017).

За даними балансового звіту загальний об'єм поточних зобов'язань складає 5637 тис. грн. (6532 тис. грн. в 2016 році), з яких 1299 тис. грн. зобов'язання в результаті отримання поставок та послуг. Решта є отриманими авансовими платежами за замовленнями (1309 тис. грн.), податковими зобов'язаннями (1649 тис. грн.), зобов'язаннями по заробітній платі (827 тис. грн.), отриманими охоронними послугами (194 тис. грн.), поточними гарантіями (302 тис. грн.) та іншими зобов'язаннями (57 тис. грн.).

Коефіцієнти фінансової стабільності ЛГ Фастів, а також ключові показники фінансово-господарської діяльності в фінансовому році зросли, що свідчить про поліпшення економічного становища ЛГ Фастів в порівнянні з 2016 роком. В даний час, фінансове становище ЛГ Фастів є стабільним.

Таблиця 3: Фінансове становище / ліквідність

Показники	2016	2017
Коефіцієнт забезпечення зобов'язань	1,79	2,02
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,64	1,92
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,97	0,87
Коефіцієнт фінансової залежності	1,48	1,40
Коефіцієнт фінансової автономії	0,68	0,71
Коефіцієнт рентабельності	4,2	1,2
Коефіцієнт фінансової стабільності	2,30	2,62

5) Управління ризиками – шанси та ризики майбутнього розвитку

ЛГ Фастів повністю несе на собі ризики в економічній сфері діяльності. Важливу роль відіграють природні і ринкові ризики, хоча коливання ринку деревини, що є звичайним явищем для галузі, мають особливе значення.

Природні шанси та ризики

Через обмежену площу комерційного лісу, ЛГ Фастів може стабільно забезпечувати надання тільки обмеженого об'єму деревини та деревинних продуктів. Це не представляє собою гарантовану основу для економічного успіху. В даний час на комерційних лісових площах ЛГ Фастів домінують дерева соснових порід та дубу (понад 53% та 36%).

Розповсюдження хвойних порід на великій площі та, обумовлені кліматичними змінами, зміни в місцях росту лісів повинні розглядатися як довгострокові виклики. Вплив зміни клімату (збитки в результаті бурі, лісові пожежі та шкідливі комахи) протягом найближчих кількох років будуть, як і раніше, представляти собою певні ризики.

Для мінімізації ризиків, а також підвищення стабільності та стійкості, ведеться перебудова хвойних насаджень деревини до змішаних хвойно-листяних лісів з довгостроковими, дрібномасштабними процедурами омолодження та набуття нерівної вікової структури. У вологих місцях слід розглянути можливість посадки/доповнення чорними горіхами, на місцях росту сосни – дугласією.

Ринкові шанси та ринкові ризики

Вирішальним для досягнення успіху у комерційній сфері є розвиток ринків збуту та ринкових цін. Великою перевагою для ЛГ Фастів є місця для зберігання деревини з виходом до залізниці.

У фінансовому році обсяг попиту на весь асортимент товарів був в основному стабільним, а ціни відповідали загальному розвитку на ринку.

Завдяки позитивному розвитку на енергетичних ринках, деревина користується попитом не тільки як матеріал, але і в контексті енергетичного використання. Це надає ЛГ Фастів можливості диверсифікувати свої продукти.

Крім того, ЛГ Фастів має в своєму розпорядженні потенційні місця для встановлення вітрових та сонячних електростанцій. Тут існують можливості використати надходження для забезпечення збалансованих результатів роботи підприємства.

Ризики фінансування

ЛГ Фастів не отримає жодних дотацій або субсидій з державного бюджету. ЛГ Фастів доведеться продовжувати і надалі фінансувати свою діяльність з власних ресурсів.

Значним ризиком для ЛГ Фастів є скорочення господарської виручки через брак робочої сили. Тут ЛГ Фастів має наймати сезонних співробітників.

ЛГ Фастів вже використовує додаткові послуги від сторонніх осіб/організацій. Оскільки мінімальна заробітна плата на підприємстві буде збільшена протягом найближчих кількох років, очікується, що вартість послуг для ЛГ Фастів в майбутньому буде пропорційно збільшуватися.

Обмеження на використання в заповідних/захисних зонах

Центральним фактором впливу на постановку цілі щодо отримання прибутку для ЛГ Фастів є стала корисна кількість деревини.

Це значною мірою залежить від площі лісів, що знаходяться у комерційному використанні. Тут, однак, ЛГ Фастів повинно враховувати обмеження на використання та частку земель, що має залишатися недоторканою/без ведення господарської діяльності. Тому завданням ЛГ Фастів повинно бути зрозуміло довести до відома політичних і державних органів влади вплив подальших обмежень на результат господарчої діяльності підприємства.

11. Підведення підсумків

З аналізу випливає, що ЛГ Фастів має наступні проблеми або потреби:

- мало інформації про реальні умови/ситуацію на лісових територіях у зв'язку з відсутністю актуальних основних даних по підприємству (дані актуальної інвентаризації відсутні);
- лісові насадження дуже сильно страждають від шкідників (стихійні лиха). Основна причина – монокультури, що складаються переважно з сосни і дубів;
- розмір реальних збитків, заподіяних стихійним лихом, не може бути оцінений через відсутність збору даних/визначення на місцях;
- зменшення обсягів продажу ділової деревини і, відповідно, відсутність виручки;

- ліс майже повністю оновлюється шляхом посадки дерев, в результаті чого нові лісові насадження подібні між собою, відповідно, вони можуть згодом уражатися тими ж самими хворобами одночасно, в той же час вони потребують ретельного догляду та відповідно великих зусиль під час зростання;
- природні процеси зростання на лісових ділянках не використовуються;
- природне омолодження застосовується/підтримується лише незначним чином;
- деревостій насінневого походження часто виглядає сумнівно, для забору насіння – підтвердження походження;
- необхідно створити закон про розмноження насіння;
- незадовільний стан мережі лісових доріг;
- застаріла і менш ефективна техніка для лісового господарства, автотранспортні засоби;
- відсутність трудових ресурсів, еміграція за кордон або до Києва через низьку заробітну плату;
- кваліфікація робітників, а також сторонніх постачальників послуг, які залучаються під час заготівлі деревини, є низькими і, відповідно, ліс-кругляк отримується низької якості; частково погане виконання послуг на лісових ділянках;
- зобов'язання по заробітній платі, які продовжують збільшуватися в 2018 році (на 31.12.2016 - 1270 тис. грн., на 31.12.2017 - 827 тис. грн., на 30.09.2018 - 1089 тис. грн. по балансу);
- імідж ЛГ Фастів та всіх лісогосподарських підприємств серед громадськості в цілому є дуже поганим, поліпшення роботи з громадськістю є необхідним – робота з природою.

Основним джерелом виручки ЛГ Фастів є продаж сировинної деревини (98%). За додатковими продуктами підприємство отримує всього 2%. Ані за виконання делегованих державою функцій, ані для проведення необхідних інвестицій, фінансового забезпечення від держави не очікується.

Всі зусилля ЛГ Фастів повинні бути спрямовані на підвищення якісних та кількісних показників в процесі видобутку деревини. Це сприятиме не тільки стабільній, високо економічній господарчій діяльності ЛГ Фастів, але й збереженню кліматично-пластичних, здорових і близьких до природних лісів, а також забезпечуватиме збереження біорізноманіття.

Для досягнення вищезазначеної цілі пропонується наступний комплекс заходів:

1. Здоровий та стабільний ліс – стале виробництво деревини.

1.1. Регулярний суцільний нагляд/моніторинг по всій площі і прогнозування, а також своєчасне видалення постраждалих дерев у лісових районах, з метою запобігання масовому поширенню шкідників. Це також вимагає наявності нескладного процесу прийняття рішень на лісовій площі.

1.2. Збалансоване великомасштабне використання засобів захисту рослин з екологічної та економічної точки зору для боротьби з лісовими шкідниками.

1.3. Створення структурованих і змішаних лісових запасів шляхом посадки відповідних видів дерев, адаптованих до клімату та місцевих умов з відповідним генетичним походженням, а також за рахунок природного омолодження

(перебудова лісів та догляд – використання природних процесів залісення). Відмова від суцільних вирубок – тільки у випадку стихійного лиха.

1.4. Проведення актуальної інвентаризації лісу, особливо в природоохоронних та рекреаційних лісах, інформація про запаси деревини, приріст деревини та лісозаготівлі, а також щодо сухостою в лісі та багато інших ознак, що є необхідними.

1.5. Використання природної сукцесії для запуску екологічного перетворення лісу.

1.6. Використання насіння із гарантованим походженням, сучасний процес збирання насіння, як у Німеччині.

1.7. Введення чорного горіха та дугласії з метою збільшення біорізноманіття та підвищення стабільності лісових запасів.

1.8. Виведення на аутсорсінг пожежної бригади або передача її на утримання до ДАЛР.

1.9. Перекладення витрат, зумовлених пошкодженнями, спричиненими дикими тваринами, що віднесені до охоронюваних видів (червоний список), на ДАЛР.

1.10. Нове формулювання визначення "ліс" (правова основа)... захищати від знищення ліс, що виник в результаті природної сукцесії.

1.11. Встановити території під охороною, де це можливо, де ведення господарської діяльності у лісі важко реалізувати – сформувати робочу групу.

1.12. Перекладання витрат за виконання завдань, що представляють суспільний інтерес, з ЛГ на ДАЛР.

2. Компетентний у фаховому відношенні та вмотивований персонал – ключ до успіху

2.1. Організація та проведення подальших навчальних курсів/специфічної підготовки для робітників та третіх сторін – постачальників послуг.

2.2. Впровадження кваліфікаційної та навчальної програми для робітників. Засоби індивідуального захисту для працівників у лісі.

2.3. Заходи, спрямовані на підтримку/сприяння – премії, нагороди та соціальний пакет (страхування, управління здоров'ям, профілактика).

2.4. Професійна рекрутингова служба – в якості стороннього постачальника послуг.

2.5. Більш тісна співпраця з науковими установами (університети, університети прикладних наук) на лісових територіях.

2.6. Спрощення системи полювання, бюрократія через обласні управління є занадто громіздкою.

2.7. Спрощення/полегшення прийняття рішень нижнім лісовим відомством в ході роботи з областю стихійного лиха, з тим щоб мати можливість діяти своєчасно.

2.8. Співвідношення продуктивного і непродуктивного персоналу близько 1:1, зведення разом компетенції у виконанні адміністративних завдань в ЛГ – скорочення управлінського персоналу.

2.9. Інтеграція/розвиток передачі знань з університетів в повсякденну роботу на місцях.

3. Високопродуктивне ведення господарської діяльності у лісі.

3.1. Збирання та заготівля деревини механізованим способом з використанням харвестерів, підвищення ступеня механізації лісозаготівлі/співпраці з компаніями, що використовують високо сучасну техніку. Створення сприятливих та безпечних передумов для (іноземних) заготівельних компаній для мінімізації залишків догляду на великих площах.

3.2. Розширення асортименту продукції (лісоматеріалів і мисливських продуктів) і послуг, що мають пріоритет над речовинним та енергетичним використанням.

3.3. Продаж в регіоні, місцевим компаніям, що потребують високоякісної деревини для виробництва товарів з деревини (формування, можливо, так званих деревинних кластерів).

3.4. Досягнення підвищених надходжень від оренди забудованих і незабудованих земельних ділянок.

3.5. Використання власних ресурсів: наприклад, дрова для блочної котельні (інвестування з допомогою ДАЛР), постачання тепла в села та громади в безпосередній близькості; виявлення потенційних місць для вітряних і сонячних електростанцій. Створення груп зацікавлених осіб запрошення німецьких інвесторів.

3.6. Поступове погашення/балансування зобов'язань по заробітній платі зі скороченням матеріальних витрат, а також утриманням від інвестицій.

3.7. Придбання техніки для дорожнього будівництва, як складової частини інвестицій.

3.8. Ґрунтовний ремонт мережі доріг найближчим часом.

3.9. Залишки після проведення заходів по догляду останніх років обов'язково впорядкувати – це можливо тільки з підвищеними додатковими витратами та використанням харвестера-форвардера.

3.10. Використовувати залишкову деревину для власного забезпечення енергією в блокових теплових електростанціях (незалежність від наземних видів палива та прикладова функція) – для створення власної сушильної камери для сушіння пиломатеріалів та дров для каміну.

3.11. закладання плантацій з коротким часом обороту та посадка різдвяних ялинок.

4. Необхідність позитивного суспільного сприйняття діяльності ЛГ Фастів.

4.1. Передача інформації про природоохоронні заходи та завдання, спрямовані на суспільне благополуччя, такі як виробництво кисню і баланс підземних вод на ЛГ

Фастів за допомогою роботи з пресою, публікацій, Інтернету, виставок, заходів та інших відповідних підходів.

4.2. Участь у регіональних та національних/міжнародних конференціях/комунікаційних платформах на тему лісів.

4.3. Поглиблення роботи з дітьми, учнями, молодими людьми і дорослими (навчальна педагогіка).

4.4. Залучення університетів та університетів прикладних наук, де викладається лісове господарство

4.5. Перекладання витрат за провадження лісової педагогіки на ДАЛР (загальне завдання держави щодо навчання).

Для детального огляду витрат, що виникають в окремих областях, рекомендується здійснювати запис/аналіз робочого часу за основними робочими областями (тривалість більше 3 місяців).

Незважаючи на дуже складну, незадовільну ситуацію у лісовому господарстві, колеги на місцях дуже віддані своїй справі і зацікавлені у виконанні поставлених перед ними завдань.

12. ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ

- Програми підтримки ЄС для дрібних та середніх підприємств – малоімовірно через заборгованості по заробітній платні;
- Програми фінансування/підтримки Німеччини для навчальної та інформаційної роботи;
- Кредити – є не вигідними у українських банків, відсоткові ставки дуже високі;
- Власні кошти.

Пропозиція ТОВ «WaldCare»: створення Державного фонду лісового господарства (фінансування за рахунок зборів з лісогосподарських підприємств до ДАЛР) для уможливлення здійснення матеріальних інвестицій (інвестицій в основні фонди) в українські лісогосподарські підприємства. Виплата з цього лісового фонду може здійснюватися через процедуру подання заяви. Лісогосподарські підприємства можуть подавати заявки і, як тільки заявка буде схвалено, отримувати фінансові ресурси для придбання техніки, обладнання (основні фонди та нематеріальні активи).

Співпраця з науково-дослідними установами буде вигідною для виконання суспільно корисних завдань (захист природи, захист лісів). Така співпраця може також надати ЛГ можливість отримувати додаткові фінансові засоби в рамках різних програм фінансування/надання підтримки з боку ЄС.